

Ирена ЦВИЈАНОВИЋ
Историјски институт
Београд

ПУТОПИС ХАРУН ИБН ЈАХЈЕ

Апстракт: Харун ибн Јахја (IX-X век) је арапски аутор који је као заробљеник пребачен из Аскалана у Цариград. Сачувано је само једно његово дело, путопис који је записао путујући у Цариград и дуж обале Јадрана. Познате су две верзије овог путописа у делима арапских географа из X века, Ибн Ростеха и Ибн ал-Каса. Податак о сукобима Бугара и Византинаца наводи нас на датовање Харуновог путописа у 894/895. годину.

Key words: Haroon Ibn Yahya, travelogue, Istanbul, Slavs, Byzantium.

Путопис Харун ибн Јахје, сачуван у делима арапских географа из X века, Ибн Ростеха и Ибн ал-Каса, јединствен је запис о Цариграду.¹ Ибн Ростех је саставио детаљнији опис путовања Харун ибн Јахје, од Ибн ал-Каса.² Путопис почиње у Аскалану, одакле су заробљеног Харуна Византинци превезли бродом у Анталију, град у Памфилији.³ Затим је преко градова Никија и Сункура стигао у Цариград.⁴ Док је боравио у византијској престоници као заробљеник описао је цареву палату и најзначајније цркве, и божићну церемонију. Када је напустио Цариград

¹ Харун ибн Јахја (IX-X век) је арапски аутор који је као заробљеник пребачен из Аскалана у Цариград. Сачувано је само једно његово дело, путопис који је забележио путујући у Цариград и дуж обале Јадрана; видети, *The Oxford Dictionary of Byzantium I-III*, ed. A.P. Kazhdan, Oxford 1991, II, 903.

² Abu Ali Ahmed ibn Omar ibn Rosteh, *Kitab al-alak an-nafisa*, ed. M. J. De Goeje, *Bibliotheca geographorum arabicorum*, Lugduni Batavorum 1892, 119-132 (= Ibn Rosteh, BGA).

³ Античка Антиохија односно данашња Антакија је град на јужној обали Мале Азије. Видети, J. Marquart, *Osteuropäische und ostasiatische Streifzüge*, Leipzig 1903, 208-210.

⁴ По Василиеву назив Никија се односи на Коњу, а Сункура на Леуку. Видети, A. Vasiliev, *Harun-ibn-Yahya and his description of Constantinople*, Seminarium Kondakovianum, Prague 1932, 149-163 (= Vasiliev, Constantinople).

путовао је кроз Солун, одатле кроз словенску земљу, а затим дуж обале Јадрана, до Сплита и Венеције. Путопис завршава описом Рима, а помиње још Бургундију, Франачку и Британију. Другу мање познату верзију текста сачуваног у Британској библиотеци, записао је Ибн ал-Кас, а представио Ј. С. Ducène.⁵ У прилици смо да представимо превод на српски језик овог изузетног текста Ибн Ростеха.

Опис Цариграда и царства византијског цара

Харун ибн Јахја наводи како је био прогнан и пребачен у Цариград бродом преко мора, из Аскалана, па су путовали три дана док нису доспели у град који зову Анталија. То је град на обали Средоземног мора и потребно је три дана да се дође до Евдијских планина, поља, и на крају стигне до града који зову Никија, огромног града са много становника, да би кроз три дана стигли у град који зову Сункура. То је мали град у пустари коју смо прешли пешке. Ишли смо пустаром⁶, а десно и лево смо виђали византијска села док нисмо стигли до мора, отприлике за два дана.

Путовали смо преко мора један дан док нисмо стигли у град Цариград. То је огроман град од дванаест ферсеха, а ферсех је, како се наводи, миља и по.⁷ Море га окружује са истока, а са запада пусти предео од којег се иде ка Риму. Ту је утврђен бедемом, а одатле врата од злата воде ка Риму, и на једној њиховој страни су стражари.⁸ Зову се Златна врата и на њима је пет фигура у облику слонова и једна фигура у облику човека који стоји држећи узде тих слонова.⁹ Постоје врата која воде ка полуострву и зову их Бигаз, место где се шетао краљ. То су врата од

⁵ За дело Abū l'Abbās Ahmad ibn Abī Ahmad ibn al-Qāss-a, *Kitāb dalā'il al-qibla* видети, J. C. Ducène, *Un deuxième version de la relation d'Hārūn ibn Yahy sur Constantinople*, *Der Islam*, vol. 82, Berlin 2005, 241-255; Постоји пет рукописа *Kitāb dalā'il al-qibla*, али само један је комплетан, рукопис из Британске библиотеке, ms. Oriental 13315 (=Ibn al-Qāss, Kitāb).

⁶ За опис *пустаре* користи речи које означавају *пустињу*, *стену*, *равницу*, Ibn Rosteh, BGA, 119.

⁷ Харун наводи да је ферсех миља и по, Ibn Rosteh, BGA, 119; византијска миља износила је 1460 м; cf. T. Živković, *Constantine Porphyrogenitus and the Ragusan Authors before 1611*, *Историјски часопис*, књ. III, Београд 2006, 152.

⁸ О западном беду, Златним вратима и страни утврђеној морем видети A. Cameron - J. Herrin, *Constantinople in the Early Eighth Century: The Parastaseis syntomoi chronikai*, Leiden 1984, 59, 169-170 (= Cameron – Herrin, *Parastaseis*).

⁹ Златна врата су декорисана по утледу на Тријумфалну капију у Риму са бронзаном квадригом коју вуку четири слона; cf. J. Freely - A. S. Çakmak, *Byzantine Monuments of Istanbul*, Cambridge 2004, 44-47 (= Freely - Çakmak, *Byzantine*).

звожђа, а у њиховој близини је црква.¹⁰ Усред града је краљевска палата.¹¹ То је дворац коме је са једне стране место које зову Базрун и личи на хиподром на коме се окупљају војсковође да би указали част цару из палате у центру града. На палати су представљени кипови ливени од злата у облику коња, људи, дивљих животиња, лавова итд. На западној страни хиподрома, на којој су златна врата налази се двоје врата. На ова двоја врата води по осам коња са двоје кола од злата. Свака кола вуку четири коња. Кола возе по два човека која носе одећу проткану златом. Они се брзо удаљавају одатле и пролазе кроз та врата, обићу три круга око тих кипова, а на оног који први стигне баца се из цареве куће златна огрлица, и измери се злато. Сви из Цариграда долазе да виде те трке. Око царевог двора је опасан бедем који је окружио цео двор, а његова западна страна је „утврђена“ морем и има троје врата од звожђа. Једна врата се зову врата Бидрун, а друга врата Манкана, а трећа Врата мора. Врата Бидрун улазе у предворје дуго сто корака, широко педесет корака. На две стране предворја је тепих од броката, простирке, јастуци, а на њима људи из Судана¹² које су они покрстили, обучени у одећу проткану златом, а и копља су им била од злата. Од врата Мангана¹³ улази се у предворје дуго двеста корака, а широко педесет корака, поплочано мермером, а у унутрашњости на странама предворја су Хазари.¹⁴ У њиховим рукама су лукови. У предворју су су четири тамнице.¹⁵ Једна од њих је тамница за муслимане, једна за народ из Тарсуса, једна за прост народ, и једна за обезбеђење. Врата мора улазе у предворје дуго триста корака, широко педесет корака, поплочано црвеном опеком, а у унутрашњости предворја је ткан тепих, а на њему су Турци.¹⁶ У њиховим рукама су лукови и копља. Пролази се предворјем, тако да се оно завршава двориштем од триста корака, са завесом окаченом на врата која воде до палате.

¹⁰ По Василиеву то је царева црква, тј. Нова црква коју је изградио Василије I, а освештана је у присуству патријарха Фотија 881. године; cf. Vasiliev, Constantinople, 156-157; Freely - Çakmak, Byzantine, 171.

¹¹ За Велику палату царева, Cf. П. Магдалино, *Средњовековни Цариград*, Београд 2001, 46-55 (= Магдалино, Цариград).

¹² Мисли на Етиопљане који су примали хришћанство већ од IV века.

¹³ Cf. Магдалино, Цариград, 51.

¹⁴ О Хазарима, Cf. Nicolas Oikonomidès, *Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècles*, Paris 1972, 327 (= Oikonomidès, Listes); Cf. *Constantini Porphyrogeniti imperatoris De cerimoniis aulae byzantinae*, ed. I. Reiske, Bonnae 1829, 664.3-678.22 (= De cerim.).

¹⁵ О тамницама у Цариграду, cf. Listes, 336-337.

¹⁶ Мисли на Турке из Централне Азије; cf. Oikonomidès, Listes, 327-328.

Лево од улаза је царева црква која има десет врата.¹⁷ Од тога четвора врата од злата, а шест од сребра. У капели посвећеној цару је простор величине четири пута четири лакта украшен бисерима и сафирима.¹⁸ Јастук на који се он наслања је такође украшен бисерима и сафирима. На олтарским вратима су четири стуба клесана од једног блока мермера. Дужина олтара на коме се моли свештеник је шест педаља, и ширина је шест педаља.¹⁹ То је комад од алојиног дрвета украшеног бисерима и сафирима на коме стоји царев свештеник и остало свештенство цркве. Све је израђено од злата и сребра. Ова црква има четири дворишта. Свако је широко двеста корака, а широко сто корака. У источном дворишту је базен исклесан од мермера дужине десет лаката и приближне ширине. Овај базен је окренут према капителу стуба од мермера и уздиже се од земље четири лакта. Изнад њега се уздиже купола од олова, а на врху те куполе је купола од сребра. Ову куполу носи дванаест стубова. Дужина сваког стуба је четири лакта. На капителу једног стуба је фигура сокола, на другом овна, на трећем бика, на четвртом петла, на петом лава, на шестом лавице, на седмом вука, на осмом јаребице, на деветом је паун, на десетом коњ, на једанаестом слон, а на дванаестом краљ. У близини ове куполе, у дворишту на двеста корака је цистерна из које тече вода према тим фигурама. Када је празнични дан, пуни се цистерна величине десет хиљада бокала вина и хиљаду бокала белог меда који се износи уз то вино и зачини се зумбулом, каранфилом, циметом, количине од једног хамла, и цистерна се напуни у потпуности. Када цар изађе напоље и уђе у цркву, спусти поглед на те фигуре, а оно пиће што потече из њихових уста и уишју сакупља се у базену док се не напуни, па се напију сви његови гости који су дошли поводом празника.²⁰ Ако се подигне завеса и уђе у кућу ту је огромно двориште дуго четресто корака, прекривено зеленим мермером. Два зида су украшена разнобојним мозаиком. Десно од улаза у кућу је царева ризница и у њеној средини је фигура коња са коњаником чије су очи израђене од рубина, а лево од улаза је дворана за седнице дуга двеста корака, широка педесет корака. У дворани је сто од вреса и сто од слоноваче, а у средини дворане је сто од злата. Кад прође прослава празника цар изађе из цркве, дође у ову салу и седне у прочеље, за сто од

¹⁷ О Новој цркви, cf. R. Janin, *Le géographie ecclesiastique de l'Empire Byzantin*, Paris 1953, 374-378 (= Janin, *Géographie*).

¹⁸ Лакат је мера „аршин“ од 0,58 м; cf. Т. Muftić, *Arapsko-srpskohrvatski rječnik*, Sarajevo, 1984, 1108 (= Rječnik).

¹⁹ Педаљ је мера „шибр“ од 22,5 цм; cf. Rječnik, 1647.

²⁰ Ibn Rosteh, BGA, 121-122.

злата. То је Божић и он наређује да му се доведу заробљеници муслимани, да седну за столове. Док он седи у прочељу стављају се четири стола од злата и журно се поставља сваки сто. Кажу да је један од ових столова био за Соломона, сина Давидовог, украшен бисерима и сафирима, а други за Давида, такође украшен, трећи сто је Карунов²¹, а четврти сто је од цара Константина. Они се поставе, али са њих се не једе, већ се они остављају све док је цар за својим столом. Када он устане и они устају, а затим се доводе муслимани. На тим столовима има свакаких топлих и хладних јела. Затим позива царев гласник и каже: „Тако ми цареве главе, у овим јелима уопште нема свињетине.“ Даје им то јело у златним и сребрним посудама. Затим се доноси нешто што зову уркана, а добија се од четвртасог дрвета, у облику пресе за цеђење, а ова преса је прекривена кожом. Затим се у њу ставља шездесет цеви са главама од злата све до половине и изнад. Те цеви су превучене златом тако да се од њих види само мало, а по величини једна је дужа од друге. Поред ове четвртасе ствари је отвор на који је постављена пумпа као ковачки мех. Онда се доносе три крста. Два су постављена са стране, а један у средини. Два човека пумпају ту пумпу, а уважен човек устаје, броји те цеви и говори о свакој цеви, хвалећи при том цара. Сви људи седе за столовима и долази њих око двадесет са цимбалима у рукама које ударају све док једу. Ту једу дванаест дана, а када дође последњи дан сваком заробљеном муслиману се дају два динара и три дирхама. Затим цар устаје и излази кроз врата Бидрун.

Одлазак цара у Велику цркву

Нареди се да се за њега простре тепих на путу од врата дворца до главне цркве у средишту града и да се на њега ставе босиљак и зеленило, а зидови се украшавају са десне и леве стране ходника брокатом.²² Са њим излази десет хиљада старца на којима је црвени брокат. Коса им је до рамена. Они не носе бурнусе.²³ Иза њих иде десет хиљада младића на којима је бели брокат и они сви иду пешке. Онда долази десет хиљада младића на којима је зелени брокат. Затим долази десет хиљада слуга са бурнусима боје неба, а у њиховим рукама су секире украшене златом. За њима иде пет хиљада евнуха на којима су беле тканине са основом од

²¹ Karun (Qarun) је билијска личност, Мојсијев савременик.

²² Велика црква је Св. Софија; cf. Cameron - Herrin, *Parastaseis*, 71-73; Janin, *Geographie*, 471-485; Freely – Çakmak, *Byzantine*, 88-89.

²³ Бурнус је огртач са капуљачом; cf. Ibn Rosteh, *BGA*, 124.

хорасанске свиле. Затим иде десет хиљада слугу на којима је брокат. У рукама су им златни крстови. За њима долази десет хиљада слуга, Турака и Хазара, на којима су пругасти прслуци, а у рукама су им копља и штитови, цели украшени златом. Затим долази сто високих војсковођа на којима је одећа од разнобојног броката, а у њиховим рукама су златна кандила којима каде алојиним дрветом. За њима иде дванаест патриција на којима је одећа проткана златом, а у рукама сваког од њих је лук од злата.²⁴ Затим иде сто пажева, на којима је чувена одећа украшена бисерима, носећи у златним шкрињама царево одећу за молитву. Затим уз њега долази човек кога зову милостиви.²⁵ Он утишава људе и говори им ћутите. Затим долази један старац у чијој је руци посуда за таљење и ибрик од злата украшен бисерима и сафирима. Затим долази цар у одећи аксимуна²⁶. То је одећа од свиле и драгуља, а на глави му је круна на којој су два драгуља. Један је црни, а други црвени.²⁷ Иза њега иде везир, а у царевој руци је сандучић од злата са земљом.²⁸ Он иде пешике и сваки пут када пређе два корака каже везиру њиховим језиком²⁹, што значи: „Сећај се мртвих“. Када му он то каже цар се зауставља, отвара сандучић, погледа у прах, окрене се, пољуби га, заплаче се и иде тако док не дође до врата цркве. Испред њега иде човек са посудом за таљење и ибриком. Цар опере своју руку и каже везиру: «Нисам крив за крв свих људи. Нека Бог не баца одговорност за крв тих људи на мене, јер то стављам на твој врат. Скида одећу и поклања је свом везиру. Узима Пилатову мастионицу, а то је мастионица човека који је зауставио крв Месије, мир

²⁴ Према арапским писцима патриција (батрика) је увек дванаест, а од тога шест је у Цариграду, а шест из провинција; cf. N. Oikonomidès, *Une liste arabe des strateges byzantines du VII siècle et les origins du theme de Sicile*, (Documents et études sur les institutions de Byzance (VIIe-Xve s.)), London 1976, 121-130.

²⁵ Аутори су различито тумачили реч ал-рухум. По Васиљеву то је човек који умирује, силентари; cf. Vasiliev, Constantinople, 159; Према Острогорском је епарх; cf. G. Ostrogorski, *Zum reisbericht des Harun-ibn-Jahja*, Seminarium Kondakovianum V, Prague 1932, 257 (= Ostrogorski, Harun), а по Грегорију човек који следи епарха; cf. H. Grégoire, *Un captif arabe à la cour de l'Empereur Alexandre*, Byzantion VII, Bruxelles 1932, 669 (= Grégoire, Captif); за опис сличне церемоније видети *Constantin VII Porfirogénète, Le livre des cérémonies, tome II*, Paris 1939, 1-2; cf. Oikonomidès, *Listes*, 296, 319-321.

²⁶ Одећа аксимуна је хламида.

²⁷ Василиев помиње ципеле, једну црна, а другу црвену; cf. Vasiliev, Constantinople, 159; међутим, у питању је круна (tād) украшена драгуљима; у De cerimoniis даг је опис царевог порфирног огртача и круне украшене драгуљима; cf. De cerim., 634. 11- 635. 6.

²⁸ Реч везир овде се највероватније односи на *logothetes tou dromou*; cf. Oikonomidès, *Listes*, 311-312.

²⁹ По де Гоеје-у овде постоји грешка у писању, а у питању су грчке речи написане на арапском: *μὲμνησθε τοῦ θανάτου*; Видети коментар у, Ibn Rosteh, BGA, 124.

био с њим. Ставља је на везиров врат и каже му да учини са сандучићем као што је учинио Пилат са сандучићем. Иде са њим по цариградским пијацама и зову га да учини исто са сандучићем као што је цар уобичавао. Затим је цар заповедио да заробљеници муслимани уђу у цркву и погледају тај украс и три пута извикују: „Бог поживео цара много година.“³⁰ Затим нареди да му скину одећу а иза њега води три тешко натоварене животиње на којима су седла од злата украшена бисерима и сафирима и самари од бруката украшени исто тако. Они их не јашу него их уводе у цркву држећи их за узде и кажу када коњ узме узде у уста савладаћемо исламске земље. Затим коњ долази и њуши узду, враћа се уназад и не прилази, а онда се каже да су ти коњи били од рода Апостата.³¹

Затим цар одлази из цркве у своју палату. На десет корака западно од цркве је стуб висок сто лаката. Над стубом је постављен стуб. Стуб је причвршћен ланцима од сребра. На капителу стуба је четвртаста мермерна плоча, величине четири пута четири лакта. Изнад њега је гроб направљен од мермера и у њему је Јустинијан који је подигао ову цркву, а изнад гроба је фигура коња од злата, а изнад коња је кип Јустинијана.³² На његовој глави је златна круна украшена бисерима и сафирима. наводи се да су круна и десна рука овог цара постављене као да зове народ у Цариград. На западним вратима цркве је сала. У њој је двадесет четворо ниских врата. Свака врата одговарају по једном сату дана и ноћи. Кад год прође један сат врата се сама отворе и затворе. Помиње се да је то направио Полониус. Наводи се да је њихова коњица обучена добро и не напушта своје место. Није им потребан неко ко ће их водити. Ако их напусте вође не оглашавају се, не праве гужву и стоје тако док њихов господар не изађе од цара. Каже, питао сам неке људе о њима и одвели су ме до три фигуре од злата у облику коња постављене на вратима цара која је направио Полониус као талисман за коње да се не повреде и не крену једни против других. На царским вратима су четири змије направљене од злата којима су репови у устима као талисман за змије да не нашkode дечаку када крене према змији да је узме. После златних градских врата следи засвођен мост, а на средини града је пијаца. Ту су два кипа. Један од њих показује као да говори рукама доћи, а други показује рукама као да каже да се стрпи један сат. То су два талисмана који стоје између ова два кипа. Онда се доводе заробљеници да

³⁰ Овај занимљив опис односа према муслиманским заробљеницима највероватније се односи на покрштавање, односно да је у Византији ова идеја била веома присутна.

³¹ Кажу да коњи потичу од рода Апостата, односно мађионичара Анастаса Антиоха; cf. Grégoire, Captif, 668; Vasiliev, Constantinople, 163.

³² Сачуван је опис стуба са Јустинијановом статуом, али не и гроба уз стуб; cf. Freely - Çakmak, Byzantine, 86, 150-151.

стоје између ова два кипа. Затим иде гласоноша који обавештава цара о томе, па се гласоноша враћа. Ако види да они стоје одводи их у тамницу, а ако види да пролазе поред ова два кипа они буду убијени и не остане ниједан.

Цариград има аквадукт у који се улива вода из земље коју зову земља Бугара.³³ Тече према њој ова река на удаљености двадесет дана, па се када уђе у град дели на три дела. Један део долази до царево куће, други део иде ка муслиманским тамницама, а трећи иде према купатилима војсковођа и осталих становника града. Они пију воду која је између слатке и слане. Бугари се боре против Византинаца, а Византинци се боре против њих. Харун помиње да су око Цариграда манастири у којима бораве монаси, а на вратима Цариграда је манастир који се зове манастир Сатиран у коме борави пет стотина монаха.³⁴ Ова река која улази у град и дели се на три дела тече његовом средином. А један ферсех северно од града је манастир кога зову Монас у коме је хиљаду монаха.³⁵ На четири ферсеха источно од Цариграда је место са четири манастира у којима је дванаест хиљада монаха. Један од њих је Монас, други Фусадар, трећи Кавкија, а четврти Мерим. Западно од града су два манастира у којима је шест хиљада монаха. Затим се излази и иде ка пустињи у којој су поља и насеља. После дванаест дана хода на крају се дође до града који зову Солун.³⁶ То је веома велики град. Источно од града су планине, а западно од њега је море и четири реке које га снабдевају водом. У њему је манастир који зову Маркаш и у њему је дванаест хиљада монаха.³⁷ Одатле се излази ка обали мора где су три ненастањена свратишта у пустари.³⁸ То је велики град у коме су пијаце,

³³ Односи се на Валенсов аквадукт који је био дуго у употреби; cf. Freely - Çakmak, Byzantine, 39-40.

³⁴ Манастир Сатира је био познат у IX и X веку; cf., Магдалино, Цариград, 70.

³⁵ Cf. Janin, Geographie, 347.

³⁶ Салоникија је Солун. Податак да је потребно дванаест дана хода је нетачан. Раздаљина између Солуна и Цариграда износи приближно 250 км. Према византијским изворима могуће је утврдити колико се дневно путовало. Ако се има у виду да је за растојање од 60 км између Београда и Сирмијума потребно два дана хода, онда је могуће прећи пут од Цариграда до Солуна за осам дана; cf. DAI 1, 40, 31-32.

³⁷ Манастир под овим именом не постоји у византинским изворима. Није немогуће да је облик Маркаш искварен од Маркос, па би према томе у Солуну требало да постоји значајан манастир Св. Марка крајем IX века. Податак о дванаест хиљада монаха је свакако претеран.

³⁸ Де Гоеје помиње да део арапског текста недостаје, а да је ту град Китрос – Китрос. Град Китрос је античка Пидна, данашњи Катерини; cf. Ibn Rosteh, BGA, 127. Код Ибн ал-Каса после Солуна се пролази кроз Барикију. Град Барикија (Barīqīya) је античка Берао у Македонији, данас Vergia ili Vergia, који се заиста још од античког времена налазио на путу Via egnatia, cf. Ibn al-Qāss, Kitāb, 249. Разлике између два сачувана путописа Харун ибн Јахје показују да рукопис Ибн ал-Каса није могао бити позајмљен од Ибн Ростеха.

а око њих бројне реке. Он се снабдева водом из реке Мутран. Град окружују два бедема и ров.

Из њега се излази и иде у мочварно тло обрасло дрвећем усред земље Словена. У њој су куће од дрвета у којима живе. Они су хришћани, а покрштени су за време краља Басуса.³⁹ Данас су хришћанске вере. Одавде се иде око месец дана кроз шуме док се на крају не стигне у град који зову Сплит.⁴⁰ То је огроман град дуг око шест миља. У њему има много имања са маслинама и различитим врстама воћа и кроз њега теку две реке. То је град Лангобарда који су се населили у пустињама на удаљености од двадесет корака.⁴¹ Они подсећају на Курде који живе у шаторима у пустињама. Из оваквог насеља се излази и иде око месец дана кроз мочвару и шуму⁴², а можда ћеш овде наићи на брежуљке у којима су разне врсте свратишта, док се не дође до насеља које зову Венеција.⁴³ Они живе у пustom пределу немајући ни села ни градова, већ њихове куће од дрвета изрезбарених страна. Они су хришћанске вере. Идеш око двадесет дана и одседнеш код њих и одеш од њих. Снабдеш се храном за пут док не стигнеш до града Рима.⁴⁴

³⁹ Према Василиеву и Острогорском Басус је цар Василије I; cf. Vasiliev, Constantinople, 162; Ostrogorski, Narun, 255. Међутим, Арапи име Василија I увек пишу Басил; cf. R. Blachér, M. Chouémi, C. Denizan, *Dictionnaire arabe-français-anglais (arabic-french-english dictionary)*, Paris 1967, 153; Према коментару Де Гоејеа бугарски краљ Борис помиње се као Басус код Ibn Rosteha i Ibrâhîm ibn Jakûbija; cf. Ibn Rosteh, BGA, 127.

⁴⁰ Балатис (Balâtis) је Palatis – Spalato, тј. Сплит. Реке које Харун помиње односе се на Јадер и Жрновицу у залеђу Сплита. Када помиње Сплит не мисли само на величину града него на целу област града; cf. Ibn Rosteh, BGA, 128; Античка Салона је на ушћу реке Јадро; Cf. E. Marin, *Starokršćanska Salona*, Zagreb 1988, 9-12; G. Novak, *Split I*, Сплит 1978, 7-18, 38-51.

⁴¹ Анкубардијана су Лангобарди. Харунов податак је нетачан, будући да је Сплит у ово време био под византијском влашћу. Није искључено да су германска племена код арабљанских писаца пре XI века називана истим именом Ал - Анкубард.

⁴² Очигледно је да Јахја није путовао Далматинском обалом него залеђем, будући да помиње шуме, а доцније и мочваре. Пут је пролазио кроз унутрашњост Далмације по итинерару крсташке војске из 1096. године која је пролазила из правца северо-запада према југу; cf. С. Новаковић, *Први основи словенске књижевности међу балканским Словенима*, Београд 1893, 19-20.

⁴³ Бандакис (Bandaqis) би требало да је Венеција.

⁴⁴ Опис Рима налазимо и код арапског географа Ибн Хордадбеха; cf. Ibn Khordadbeh, *Kitab al-masâlik wa'l mamâlik*, ed. M. J. De Goeje, *Bibliotheca geographorum arabicorum*, Lugduni Batavorum 1892, 113-115.

Датовање

Према схватању Василијева и Маркарта, Харун ибн Јахја је путовао у периоду од 880. до 890. године, односно за време цара Василија I (867-886) или за време Лава VI (886-912). Међутим, Острогорски сматра да је Харун путовао за време Александра (912-913), јер се за време дворских прослава и литија увек појављивао сам.⁴⁵ У Харуновом опису се не помиње цар савладар ни царица.

Међутим, за датовање је важно навести да је Ибн Ростех забележио Харунов путопис најкасније тридесетих година X века. Осим тога, датовање олакшава податак о прихватању хришћанства за време краља Басуса, односно бугарског краља Бориса. Харун у свом путопису помиње да се Бугари боре против Византинаца, а Византинци против њих. Када је Борисов млађи син Симеон (893-927) дошао на престо, избио је сукоб између Византије и Бугарске (894-896). Лав VI је претрпео пораз, па је 896. године склопљено примирје.⁴⁶ Доласком седмогодишњег Константина на власт обновљени су сукоби између Византије и Бугарске, 913/914. године. Податак о сукобима Бугара и Византинаца наводи нас на датовање Харуновог путописа у 894/896. или 913/914. годину. Византија је ратовала на Истоку против Арабљана 894/895. године. Јахја је био заробљеник, па је извесно датовање у 894/895. годину када је Византија повела рат против Бугара и Арабљана, што није случај 913/914. године.

⁴⁵ Ostrogorski, Harun, 230-256.

⁴⁶ Г. Острогорски, *Историја Византије*, Београд 1959, 248-257.

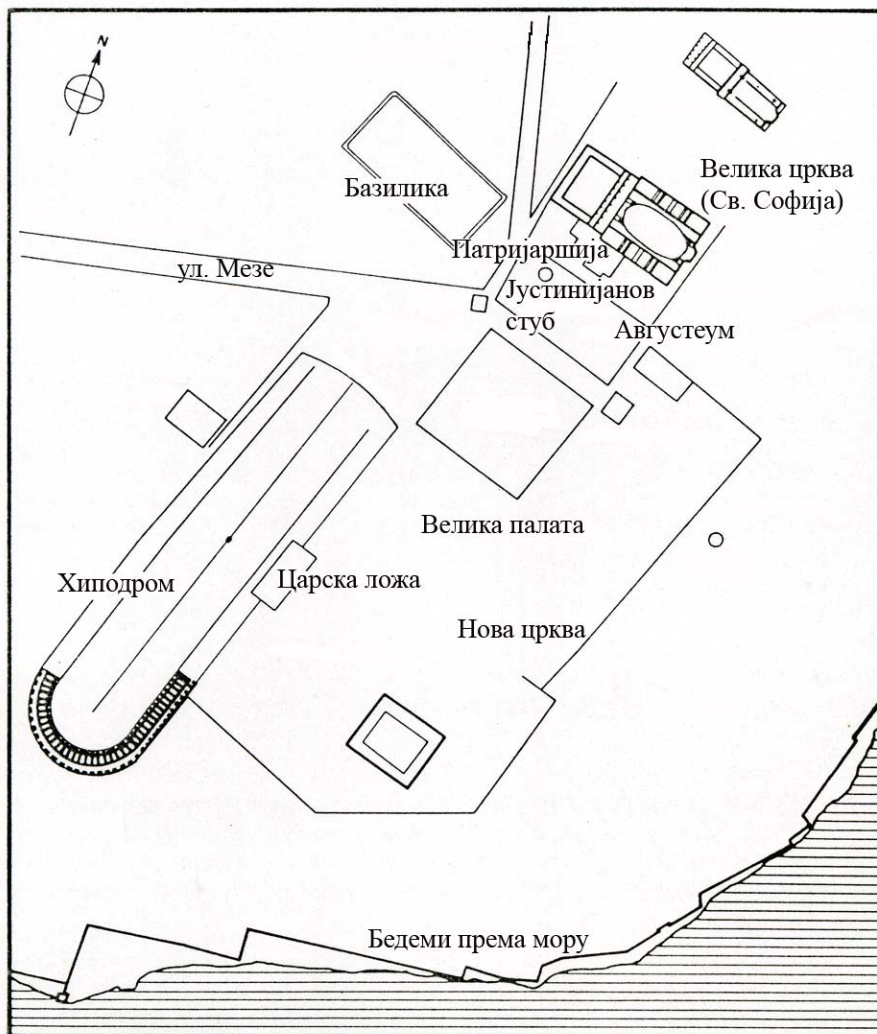
Irena Cvijanović

THE TRAVELOGUE OF HAROON IBN YAHYA

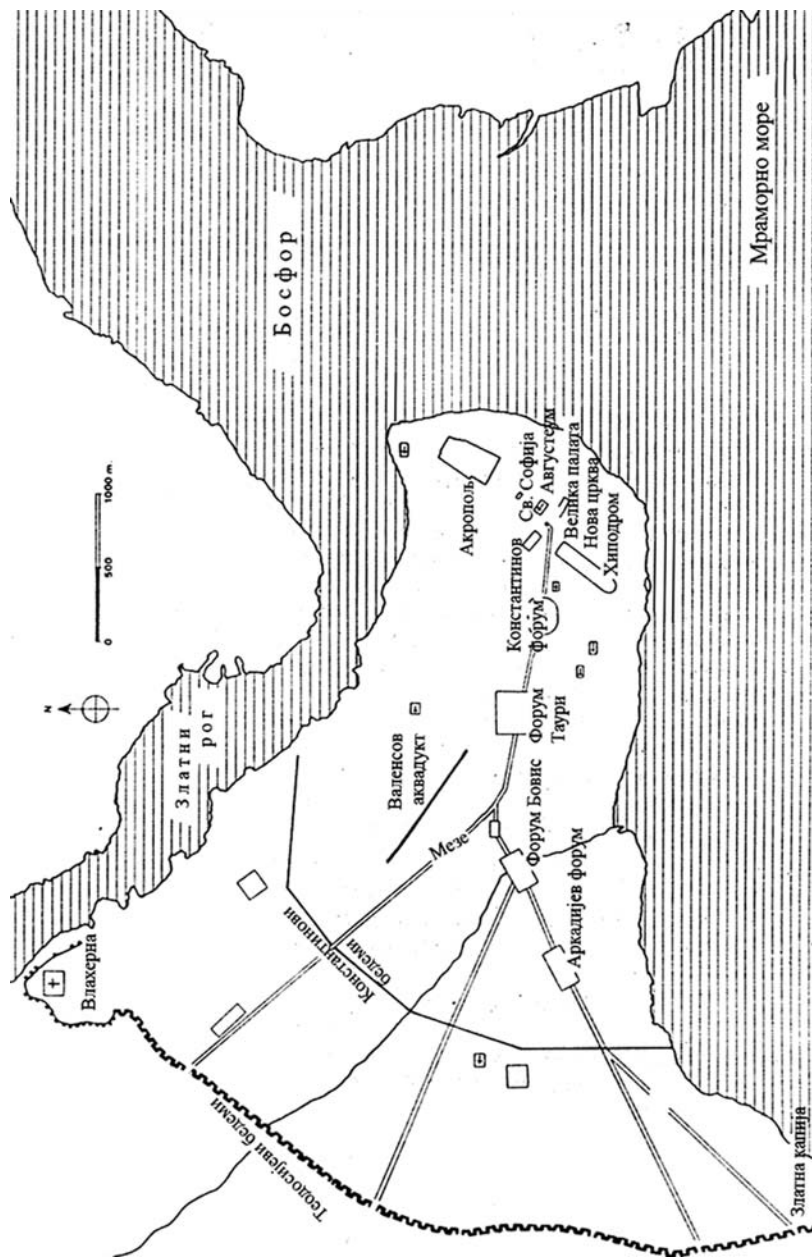
Summary

The Travelogue of Haroon ibn Yahya, preserved through the 10th century Arab geographers Ibn Rostech and Ibn-al Qas, represents a unique description of Constantinople. Ibn Rostech's account is a more detailed one. The Travelogue begins in Asqalan, from where Byzantines transported the captured Haroon by boat to Antalya, the city in Pamphilia. Then he reached Constantinople through the cities of Nikia and Sunkur. While he was a prisoner in the Byzantine capital, he described the royal palace and the most important churches, as well as the Christmas ceremony. After leaving Constantinople, Haroon traveled through Thessalonica, then through Slav lands, and then along the Adriatic coast, to Split and Venice. The Travelogue ends with the description of Rome, and he also mentions Burgundy, Frank lands, and Britain. Another, less known version of text, from the British Library, was written by Ibn/al Qas, and presented by J. C. Ducène.

According to Vassiliev and Marckhart, Haroon ibn Yahya traveled during the reign of the Emperor Vassily I (867-886), or during Leo VI (886-912). Ostrogorski thought that he traveled during the reign of Alexander (912-13). However, when dating is concerned, it is important to note that Ibn Rostech copied Haroon's manuscript by 930s at the latest. Beside that, dating is facilitated by the fact of accepting of Christianity during the King Bassus, or Bulgarian King Boris. Haroon mentioned that Bulgarians were fighting Byzantines, and Byzantines them. When Boris's younger son Simeon (893-927) ascended to the throne, the conflict between Byzantium and Bulgaria erupted (894-896). Leo VI was defeated, so the peace was concluded in 896. When seven-years old Constantine ascended to the throne, the conflict erupted again, in 913-914. The mention of the war between Bulgarians and Byzantines leads us to date the Travelogue in either 894-896, or 913-914. As Byzantium was at war against Arabians in 894-895, the dating in 894-895 seems certain, as Byzantium was then at war against both Bulgarians and Arabians — which was not the case in 913-914.

План области Царске палате у Цариграду

План Цариграда